

แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*

Guidelines for Applying Buddhist Principles in the Life of Students
of Rajamangala University of Technology, Isan Khon Kaen Campus,
Khon Kaen Province

¹จันทรศิริ พลอยงาม, โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ

¹Jansiri Ployngam, Sowit Bamrungphak and Phamaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: jan.siri.p@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การสังเกต 2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย 6 คน และ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก 30 คน ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิธีการพรรณนา ตามหลักการอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มี 4 ด้าน คือ ปัญหาด้านการขาดความรับผิดชอบ ปัญหาด้านการคบเพื่อน ปัญหาด้านการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และปัญหาด้านการทุจริต 2) แนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น แก้ไขปัญหามีอยู่ด้วยกัน 4 ด้าน สำหรับการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา คือ การนำหลักทศ 6 ใช้ในการขาดความรับผิดชอบ การนำหลักธรรมาสารธรรม 4 ไปปรับใช้ในเรื่องการคบเพื่อน การนำหลักสันโดษ ไปปรับใช้ในเรื่องการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และ การนำหลักสมาธิมาช่วย เมื่อศึกษานำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป

คำสำคัญ: แนวทางการปรับใช้; หลักพุทธธรรม; การดำเนินชีวิต; นักศึกษา

*Received January 31, 2020; Revised February 1, 2020; Accepted July 19, 2020

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the problematic condition of the students at Rajamangala University of Technology Isan, KhonKaen campus, KhonKaen province; and 2) to study the dhamma principles in order to apply to the students' living. The study was conducted by three qualitative research methods which were: 1) observation; 2) small meeting arrangement; and 3) in-depth interviews with descriptive analysis according to induction methods.

The research results were discovered that 1) the problematic conditions of Rajamangala students can be defined into 4 types which are irresponsibility, toxic friendship, extravagant spending and disloyalty; 2) the adaptation of the dhamma principles to living conditions of the students in order to resolve the aforementioned problems can be succeeded by applying 4 different principles: Direction 6 principle to raise an awareness of their own duties and responsibilities; the four Gharavasa- dhamma principles (virtues for a good household life) to guide how to make good companions; the principle of solitude to adjust with the extravagant spending lifestyle; and the right livelihood principle in order to remain loyal to own self and others. When the students use these fundamentals and apply to their way of living, they will eventually be able to live in a society happily and peacefully.

Keywords: Adaptation; Dhamma Principles; Way of Living; Students

บทนำ

ปัญหาของนักศึกษาในสังคมไทย ปัจจุบันมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกายภาพ, เศรษฐกิจ และสังคม ประกอบกับวัยรุ่นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเจริญเติบโตมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ จึงทำให้วัยรุ่นประสบปัญหามากมาย เช่น ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการท้อแท้ ปัญหายาเสพติด และปัญหาความรุนแรง (Suwannapoh, 2019) ซึ่งสภาพปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ก็พบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการขาดความรับผิดชอบ ด้านการคบเพื่อน ด้านการทุจริต สภาพปัญหาของนักศึกษาด้านการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และ ด้านการทุจริต ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา

การดำรงชีวิตที่ดีได้ ขึ้นอยู่กับการพัฒนาด้านสติปัญญาและด้านจิตใจควบคู่กันไปโดยไม่หลงติดกับกิเลสทางวัตถุที่มนุษย์เองเป็นผู้สร้างขึ้นจนเป็นที่มาของปัญหาที่นับวันจะซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น เพราะการมีความต้องการเลี้ยงชีพให้อยู่ในสังคมปัจจุบันได้ โดยไม่ได้มีความคิดที่ว่า แหล่งของการได้มาของเงินทองที่เอามาเลี้ยงชีพนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ (Tantragoon, 2018) ดังนั้น หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาจึง

ครอบคลุมตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ไปจนถึงขั้นสูงสุดที่เป็นจุดหมายหลักของพระพุทธศาสนา นั่นคือ พระนิพพาน ด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา การดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง ด้วยหลักมรรค 8 ซึ่งกล่าวถึงแนวทาง ดำเนินชีวิตอันประเสริฐของชีวิต ด้วยทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ (Thai Tipitaka 12/33/31) หนึ่งในนั้นคือหลักสัมมาอาชีวะเป็นหลักที่ว่าด้วยการเลี้ยงชีพชอบ (Thai Tipitaka 10/402/336) ให้นักศึกษาประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่คดโกง ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หลักสันโดษ คือ ให้นักศึกษาใช้ชีวิตที่พอเพียง รู้จักประมาณฐานะของตน หลักทศ 6 ให้นักศึกษารู้ในหน้าที่และความรับผิดชอบ ของตนเอง และให้นักศึกษาดำเนินชีวิตประจำวันโดยอาศัยหลักขรรยาวาสธรรม 4 รู้จักเสียสละ อดทน รู้จักข่ม จิตข่มใจ และมีความซื่อสัตย์สุจริต คนเห็นแล้วน่าคบหาสมาคมด้วย เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของ นักศึกษา ให้อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข สามารถประสานการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมและ ร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาอันก่อให้เกิดประโยชน์เหมาะสมแก่ประชาชนในชุมชน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมเป็น พลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนสู่ความเป็นเมืองและเป็นแสดงออกถึงการมีจิตสำนึกความเป็น พลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย (Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn, Phrapalad Prapoj Yusamran & Sodprasert, 2020) เป็นมนุษย์ที่ประเสริฐตามหลักจริยธรรม มีศีลธรรมคือการนำความรู้ที่มีอยู่ในธรรมชาติ สามารถประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (Phramaha Yothin Yodhiko, 2019)

ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่เป็นองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในการศึกษาแนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เรื่องนี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรทำการศึกษา บทความเรื่องนี้เป็น การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำรงชีวิตของนักศึกษา ประกอบด้วย หลักทศ 6 หลักขรรยาวาสธรรม 4 หลัก สันโดษ และหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อให้นักศึกษาได้นำแนวทางไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันของ นักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าไป

สัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Observations Participant) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน ดังนี้ **ส่วนที่ 1** คือ ข้อคำถามข้อมูลทั่วไปให้ผู้สัมภาษณ์ **ส่วนที่ 2** คือ ข้อคำถามสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น **ส่วนที่ 3** คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

1.2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยมี ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างแบบสัมภาษณ์ จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย เพื่อตอบโจทย์การวิจัย 2) เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ 4) นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัยโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดจำนวน 30 คน โดยแบ่งกลุ่มประชากรเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ปกครองของนักศึกษา 10 คน 3) กลุ่มของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) 10 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ คือ 1) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 2) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือ เอกสาร งานวิจัย สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง 3) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ไปยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน 4) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน จำนวน 30 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเองทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ 5) เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มา จำนวน 30 ฉบับ ถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้ว นำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย 6) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกต พฤติกรรมและการแสดงออกของกลุ่มต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการไปสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ คือ 1) วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารในชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ งานวิจัย และจากการที่ได้ไปสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเชิงลึก รวมไปถึงการวิเคราะห์บทความ เหตุการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นของนักศึกษาและความเป็นไปได้ 2) สังเคราะห์

ข้อมูลตามประเด็นหลัก และประเด็นรอง ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ หรือหลักฐานสำหรับการวิจัย 3) การนำแนวทางหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 4) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการเสริมสร้างและการพัฒนา เพื่อเป็นการพัฒนาและสร้างแนวทางในการนำหลักหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น 5) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วเพื่อให้เห็นองค์ความรู้ กระบวนการ บทบาทและสร้างแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพื้นฐานในการพัฒนาตน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น

จากการลงพื้นที่สังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เขียนแบ่งประเด็นปัญหาเป็น 4 ด้าน คือ

1.1 สภาพปัญหาของนักศึกษาด้านการขาดความรับผิดชอบ

พบว่า นักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เนื่องจากนักศึกษาต้องออกมาจากครอบครัวมาพักอาศัยอยู่ที่หอพักตามลำพังจึงไม่มีใครคอยว่ากล่าวตักเตือน ทำให้นักศึกษาทำอะไรตามใจตนเอง และไม่มีความตระหนักในสิ่งที่ตนเองต้องรับผิดชอบของตน (Suriyapa, (2019) ด้วยความคิดที่อาจจะเกิดจากการขาดความมีระเบียบวินัยของตนเองและความคิดในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองคือ การศึกษาเล่าเรียน

1.2 สภาพปัญหาของนักศึกษาด้านการคบเพื่อน

พบว่า นักศึกษาเมื่อมาเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้ว ก็ถือว่าตัวเองโตเป็นผู้ใหญ่สามารถคิดและทำอะไรลงไปได้โดยไม่ต้องปรึกษาใคร เมื่ออยู่ในสังคมของมหาวิทยาลัยก็มีความรับผิดชอบได้ด้วยตนเอง และการคบเพื่อนก็คบด้วยตนเองเพราะในระบบมหาวิทยาลัยจะมีการรับน้องซึ่งรุ่นน้องจะต้องเคารพรุ่นพี่ ซึ่งเป็นการนำทางให้รุ่นน้องปฏิบัติตามรุ่นพี่ โดยที่รุ่นพี่บางคนอาจเป็นคนที่ไม่ดีก็ได้ (Tharsarp, (2019) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกคบคนเป็นอย่างดี ถ้าคบคนที่ไม่ดีก็จะเป็นปัญหาส่วนตัวนักศึกษาเอง

1.3 สภาพปัญหาของนักศึกษาด้านการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

พบว่านักศึกษาเป็นคนที่มาจากต่างครอบครัวต่างฐานะกัน เมื่อมาอยู่ในสังคมของมหาวิทยาลัย ก็เกิดการอยากมีอยากได้อย่างให้เสมอและเท่าเทียมเพื่อนมี ด้วยการขอเงินผู้ปกครองซื้อของที่ตนเองต้องการและให้เหมือนเพื่อน โดยที่ไม่ได้คิดว่าผู้ปกครองของตนเองนั้นมีความสามารถในการหาเงินมากน้อยเท่าใด ส่วนคนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะไม่ค่อยดี ก็อยากใช้จ่ายเหมือนคนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีโดยไม่คิดว่าเงินที่ได้จากผู้ปกครองมานั้นท่านได้หาอย่างยากลำบาก (Yaora, (2019) ทำให้นักศึกษาติดเป็นค่านิยม ที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย โดยไม่เห็นคุณค่าของเงินที่หามาได้

1.4 สภาพปัญหาของนักศึกษาด้านการทุจริต

พบว่า นักศึกษาประพฤติทุจริตในการเรียนการสอนและยัง ประกอบอาชีพทุจริตด้วย เพราะ นักศึกษาต้องการผลการ เรียนที่สูงโดยไม่สนใจว่าจะสอดคล้องกับความสามารถของตนและไม่ยอมรับ ความสามารถที่แท้จริงของตน ว่าตนเองมีความรู้ความสามารถเท่าใด และไม่ยอมรับความจริงของตนเองในสิ่ง ที่เกิดขึ้น ส่วนบางคนทำอาชีพเสริมด้วยการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย โดยไม่ได้คิดว่าผลที่จะตามมา เพราะ การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายนั้นได้มีรายได้เยอะและได้มาอย่างง่ายดาย ไม่ต้องออกแรงให้เหนื่อยมากมาย แต่อาจทำให้ถูกตำรวจจับได้ง่ายเช่นกัน (Unphikul, 2019) เป็นผลเสียต่อการศึกษาล่าเรียนทำให้นักศึกษา หมดอนาคต

2. แนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชภัฏนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาวิจัย ผู้เขียนเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ได้ 4 ด้าน ได้แก่

2.1 แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ด้านการขาด ความรับผิดชอบด้วยหลักทศ 6 หมายถึง ในเรื่องการมาเรียนและการรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เช่น การมาเข้าเรียนสายไม่ตรงต่อเวลาจึงทำให้เกิดผลเสียต่อการเรียนในชั้นเรียนด้วยการเรียนไม่ทันเพื่อ ส่วนการ ไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายก็คือ การไม่มีความสนใจในงานที่ทำและงานที่ทำเป็นกลุ่มด้วยจึงเกิดผลเสีย ต่อคะแนนเรียนที่จะได้รับและเกิดความไม่พอใจของเพื่อนร่วมกลุ่มทำงาน จึงต้องนำหลักพุทธธรรมมาใช้ คือ หลักทศ 6 ที่ว่าด้วยการมีความคิดเห็นบุคคลตามทศทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ทศเบื้องหน้าคือ บิดามารดา 2) ต่อทศ เบื้องขวา คือ ครูบาอาจารย์ 3) ทศเบื้องหลังคือ บุตร หรือผู้เป็นญาติ 4) ทศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ที่คอย ช่วยเหลือ (5) ทศเบื้องล่าง คือ บริวารหรือผู้ช่วยในการทำงานต่าง ๆ 6) ทศเบื้องบน คือ ภิกษุ ภิกษุณี และ สามเณร ซึ่งเป็นผู้มีศีลอันสูงกว่าที่คอยพร่ำสอนด้วยความเมตตาเพื่อให้ชีวิตพบกับความสุข เพราะหลักทศ 6 นั้นจะเน้นให้เกิดความเห็นในการขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง จะซึ่งสอดคล้องกับ

2.2 แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ด้านการคบเพื่อน ด้วยหลักขรรวาสธรรม 4 หมายถึง การมาเรียนในระดับอุดมศึกษานั้นจะมีเพื่อนหลายกลุ่มด้วยการมาจาก หลากหลายที่จึงต้องมีการเลือกคบเพื่อนเพื่อให้เกิดการเรียนที่มีประสิทธิภาพอย่าง เช่น คบเพื่อนที่เรียนเก่งเรา ก็จะเรียนเก่งไปด้วยเนื่องจากช่วยเหลือให้ความเข้าใจในเวลาที่เราเรียนแล้วไม่เข้าใจ ถ้าคบเพื่อนที่ชอบกินและ เที่ยวเราก็จะรู้ในเรื่องการกินและการเที่ยว ส่วนการคบเพื่อนที่ติดการพนันเราก็จะรู้ถึงโทษที่ตามมาจาก การติดพนัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการมีชีวิตของความเป็นนักศึกษาที่ดีจึงได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในชีวิตของ นักศึกษา คือหลักขรรวาสธรรม 4 เพราะหลักนี้จะประกอบด้วย (1) การมีสัจจะ คือการซื่อตรงต่อตัวเองด้วย ความซื่อสัตย์ (2) การมี ทมะ คือการข่มจิตใจให้รู้จักระงับอารมณ์ (3) การมีขันติ คือ การมีความอดทนอดกลั้น ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (4) การมีจาคะ คือ การมีความเสียสละ เพราะไม่ต้องการให้เพื่อนร่วมชั้นมีปัญหาเกิดขึ้น ในขณะที่เรียนในการร่วมทำรายงานต่าง ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วย

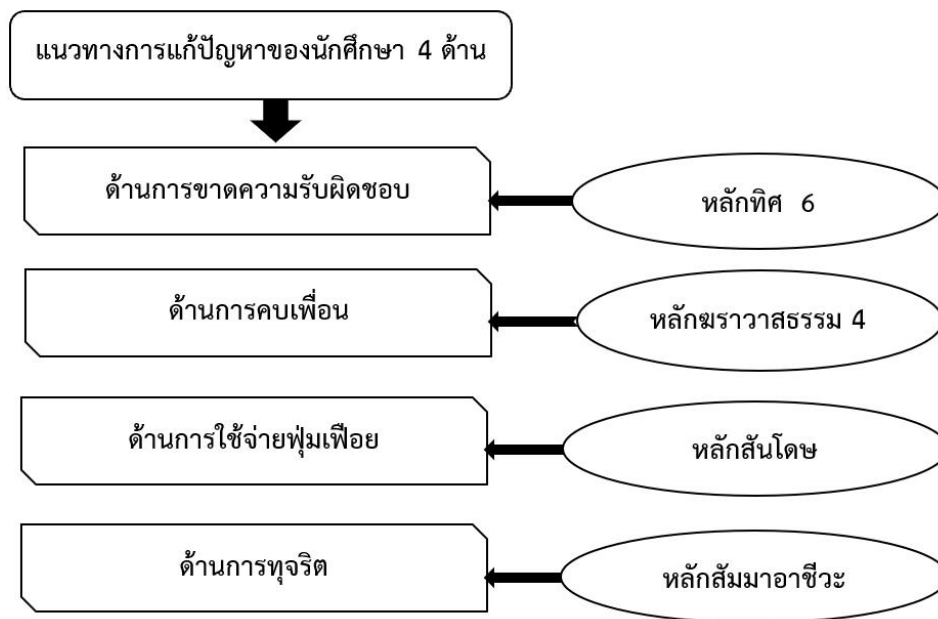
2.3 แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ด้านการใช้จ่าย ฟุ่มเฟือยด้วยหลักสันโดษ หมายถึง การมาเรียนในระดับอุดมศึกษานั้นจะมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน

นักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะก็จะใช้จ่ายอย่างสบายใจโดยไม่ได้คิดว่าพ่อแม่จะเดือดร้อนรีเปลา ส่วนนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่ปลากกลางก็จะไม่ใช้จ่ายเกินตัวจนเกินไป สำหรับนักศึกษาที่มาจากครอบครัวยากจนก็จะหารายได้เสริมในขณะที่เรียนแล้วก็ใช้จ่ายอย่างเห็นคุณค่าของเงินที่ได้มา จึงใช้แนวทางหลักพุทธธรรม คือหลักสันโดษ ซึ่งหลักสันโดษ นั้นหมายถึงความพอใจและยินดีด้วยปัจจัยที่มีและได้มา ด้วยการไม่ปรารถนาเกินตัวเอง หรือการอยากได้มากเกินความจำเป็นของตนเอง

2.4 แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ด้านการทุจริต ด้วยหลักสัมมาอาชีวะ หมายถึง การที่นักศึกษามีการลัทธิขโมยงานของเพื่อนส่ง และการทุจริตในเรื่องการสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนในการเรียนโดยไม่ได้คิดว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นไม่ถูกต้องเลย แต่ต้องการทำเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนและการเรียนเพื่อจบไปทำงานแต่ไม่ได้มีความคิดเลยว่าสิ่งที่ได้มานั้นอาจจะทำให้เกิดเป็นนิสัยส่วนตัวได้ คือ หลักสัมมาอาชีวะ ซึ่งหมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ เพราะนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นมหาวิทยาลัยฯ ที่เน้นการเรียนในด้านการปฏิบัติ เพื่อเป็นช่างที่ได้มาตรฐาน เพื่อไปประกอบอาชีพตามที่ได้ศึกษาในวิชาชีพของสาขาวิชานั้น ๆ เมื่อนักศึกษาไม่มีหลักธรรมข้อนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ก็จะทำให้เกิดการทุจริตขึ้นได้ และทำให้พื้นฐานความเป็นช่างที่สืบลดน้อยลงไป

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ แนวทางการดำเนินชีวิตของนักศึกษา 4 ด้าน

จากแผนภาพนี้ เป็นแนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 4 ด้านด้วยกันคือ 1) ด้านการขาดความรับผิดชอบ ราชมณฑลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 4 ด้านด้วยกันคือ 1) ด้านการขาดความรับผิดชอบ ในหน้าที่การเรียนโดยนักศึกษาไม่มีความตรงต่อเวลา และการงานที่รับผิดชอบ อีกทั้ง

งานที่ร่วมกันเป็นกลุ่มจะไม่ให้ความร่วมกับเพื่อนและ มีการขโมยงานของเพื่อนส่งด้วย ใช้หลักพุทธธรรม หัวข้อหลักทศ 6 ให้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้กับนักศึกษา ด้วยการยึดปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตและให้รู้ถึงความผิดพลาดเมื่อไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมและองค์กรนักศึกษาก็มีกิจกรรมเสริมในสถาบันเพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงสิ่งที่จะต้องคิดถึงหลักทศ 6 นั่นคือกิจกรรมไหว้ครู, กิจกรรมวันแม่, กิจกรรมวันพ่อ 2) ด้านการคบเพื่อน องค์กรนักศึกษาจะมีค่ายกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาเลือกเข้าไปอยู่ในค่ายกิจกรรมที่ตนเองต้องการอยู่ เช่น ค่ายอาสาพัฒนาชนบท นักศึกษาที่อยู่ในค่ายนี้จะเป็นคนมีน้ำใจและเสียสละเวลาช่วยเหลือผู้อื่น จึงใช้หลักพุทธธรรม หัวข้อหลักฆราวาสธรรม 4 ให้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้กับนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษายึดหลักธรรมนี้ไว้ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในการคบเพื่อนและเมื่อเข้าใจในหลักพุทธธรรมให้เกิดความตระหนักถึงการที่จะคบเพื่อนและสามารถอยู่อย่างมีความสุขในสังคมของการเป็นนักศึกษา 3) ด้านการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ทางองค์กรนักศึกษาจะใช้กิจกรรมการเปิดบ้านขายของ (การตลาด) ด้วยให้รู้ถึงความยากลำบากในการได้ซึ่งเงินมาว่าเกิดความยากง่ายมากน้อยเท่าไร ต่างจากการขอผู้ปกครองอย่างไร จึงใช้พุทธธรรม หัวข้อ หลักสันโดษ ให้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้กับนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาคิดก่อนที่จะใช้จ่ายในด้านการเงินและการที่จะได้เงินมานั้นได้มาอย่างไร เมื่อเข้าใจและนำแนวทางนี้มายึดปฏิบัติก็ทำให้นักศึกษา ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในด้านการเงินและสิ่งอื่นๆที่จะตามมาหลังจากการเงินไม่พอใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตของความเป็นนักศึกษา 4) ด้านการทุจริตใช้หลักสัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) ทางมหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้นักศึกษาหารายได้เสริมในขณะที่เรียนด้วยการแนะนำให้นักศึกษาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการใช้วิชาชีพที่เรียนมาไปรับจ้างพิเศษ เพราะเป็นอาชีพที่สุจริตและไม่เกิดผลเสียตามมาด้วยดีกว่านักศึกษาบางคนที่ต้องการได้เงินมาอย่างง่ายด้วยการค้ายาเสพติดและการเล่นพนันต่าง ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญของผู้วิจัยเน้นทำการวิจัยเพื่อที่จะให้นักศึกษา นำแนวทางนี้ไปยึดปฏิบัติในการประกอบอาชีพของนักศึกษา เพราะนักศึกษาที่มาเรียนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น นี่เป็นการเรียนในสายอาชีพ และมหาวิทยาลัยฯ ก็เน้นผลิตนักศึกษาให้เป็นนักปฏิบัติที่เป็นเลิศทางด้านฝีมือ มาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องจำเป็นต้องใช้แนวทางนี้เป็นหลักสำคัญ ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อการประกอบอาชีพให้เป็นช่างฝีมือที่ดีและทำชื่อเสียงแก่ตนเอง และแก่มหาวิทยาลัยฯ ของตนเองที่เรียนจบออกด้วยการดำเนินชีวิตที่มีความสุขและความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานของตนเองอย่างสง่างามซึ่งเกิดจากเลี้ยงชีพชอบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาทางด้านการขาดความรับผิดชอบด้วยหลักทศ 6 หมายถึง ในเรื่องการมาเรียนและการรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เช่น การมาเข้าเรียนสายไม่ตรงต่อเวลาจึงทำให้เกิดผลเสียต่อการเรียนในชั้นเรียนด้วยการเรียนไม่ทันเพื่อ ส่วนการไม่รับผิดชอบงาน

ที่ได้รับมอบหมายก็คือ การไม่มีความสนใจในงานที่ทำและงานที่ทำเป็นกลุ่มด้วยจึงเกิดผลเสียต่อคะแนนเรียนที่จะได้รับและเกิดความไม่พอใจของเพื่อนร่วมกลุ่มทำงาน จึงต้องนำหลักพุทธธรรมมาใช้ คือ หลักทศ 6 ที่ว่าด้วยการมีความคิดเห็นบุคคลตามทศทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ทศเบื้องหน้าคือ บิดามารดา 2) ต่อทศเบื้องขวา คือ ครูบาอาจารย์ 3) ทศเบื้องหลังคือ บุตร หรือผู้เป็นญาติ 4) ทศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ที่คอยช่วยเหลือ (5) ทศเบื้องล่าง คือ บริวารหรือผู้ช่วยในการทำงานต่าง ๆ 6) ทศเบื้องบน คือ ภิกษุ ภิกษุณี และสามเณร ซึ่งเป็นผู้มีศีลอันสูงกว่าที่คอยพราสอนด้วยความเมตตาเพื่อให้ชีวิตพบกับความสุข เพราะหลักทศ 6 นั้นจะเน้นให้เกิดความเห็นในการขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง จะซึ่งสอดคล้องกับ Phrakhrwinaitorn Warawut Mahavaro (2018) พบว่า ทศ 6 จัดว่าเป็น อารยะ คือ ระเบียบแบบแผนอันประเสริฐ เพราะเป็นการทำหน้าที่ของตนได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสมกับสถานะที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ เพราะหน้าที่เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามหลักความจริงที่ มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อปฏิบัติตามแล้วย่อมมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว ทศ 6 นี้เป็นองค์ประกอบแห่ง การปฏิสัมพันธ์กันที่สำคัญในสังคม เริ่มต้นแต่ครอบครัว ต่อจากนั้นก็เป็นสถานศึกษา การใช้ชีวิตคู่ การ คบหากัน การทำงาน และการพัฒนาจิตวิญญาณ

2. แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาทางการคบเพื่อนด้วยหลักฆราวาสธรรม 4 หมายถึง การมาเรียนในระดับอุดมศึกษานั้นจะมีเพื่อนหลายกลุ่มด้วยการมาจากหลากหลายที่ จึงต้องมีการเลือกคบเพื่อนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่าง เช่น คบเพื่อนที่เรียนเก่งเราก็จะเรียนเก่งไปด้วยเนื่องจากช่วยเหลือให้ความเข้าใจในเวลาที่เราเรียนแล้วไม่เข้าใจ ถ้าคบเพื่อนที่ชอบกินและเที่ยวเราก็จะรู้ในเรื่องการกินและการเที่ยว ส่วนการคบเพื่อนที่ติดการพนันเราก็จะรู้ถึงโทษที่ตามมาจากการติดพนัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีชีวิตของความเป็นนักศึกษาที่ดีจึงได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในชีวิตของนักศึกษา คือหลักฆราวาสธรรม 4 เพราะหลักนี้จะประกอบด้วย (1) การมีสัจจะ คือการซื่อตรงต่อตัวเองด้วยความซื่อสัตย์ (2) การมีหเมะ คือการข่มจิตใจให้รู้จักระงับอารมณ์ (3) การมีขันติ คือ การมีความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้ (4) การมีจาคะ คือ การมีความเสียสละ เพราะไม่ต้องการให้เพื่อนร่วมชั้นมีปัญหาเกิดขึ้นในขณะที่เราเรียนในการร่วมทำรายงานต่าง ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วยซึ่งสอดคล้องกับ Phra Preeyapong Kunapanya, Bunjue & Takao (2018) พบว่า การศึกษาเล่าเรียนนั้น จะศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความรู้อย่างเดียวนั้นไม่ได้จะต้องมีการฝึกฝนขัดเกลา จิตใจให้ตั้งงาม โดยอาศัยวิธีการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อความเข้าใจที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดถึงการน้อมหลักฆราวาสธรรมนำมาประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตัวเองให้อยู่บนรากฐานของความดีงามสืบต่อไป

3. แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาทางการทุจริต คือหลักสันโดษ หมายถึง การมาเรียนในระดับอุดมศึกษานั้นจะมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะก็จะใช้จ่ายอย่างสบายใจโดยไม่คิดว่าพ่อแม่จะเดือดร้อนรีเปลา ส่วนนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่ปลากกลางก็就不用ใช้จ่ายเกินตัวจนเกินไป สำหรับนักศึกษาที่มาจากครอบครัวยากจนก็จะหารายได้เสริมในขณะที่เรียนแล้วก็ใช้จ่ายอย่างเห็นคุณค่าของเงินที่ได้มา จึงใช้แนวทางหลักพุทธธรรม คือหลักสันโดษ ซึ่งหลักสันโดษ นั้นหมายถึงความพอใจและยินดีด้วยปัจจัยที่มีและได้มา ด้วยการไม่ปรารถนาเกินตัวเอง หรือการอยากได้มากเกินความจำเป็นของตนเองซึ่งสอดคล้องกับ Phramaha Mit Thitapanyo (2005) พบว่า การ

พัฒนาตามหลักสันโดษมุ่งที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ หรือกล่าว อีกนัยหนึ่งคือพัฒนาตามหลักสันโดษ ใช้คนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักคำสอนเน้นที่การแก้ปัญหา จากภายในเป็นการพัฒนาในด้านความรู้สึกนึกคิดและคุณภาพทางจิตใจให้เกิดความสมดุลกับ บริบทของสังคม (ปัจจัยภายนอก) เน้นทางด้านจิตใจของคนเป็นสำคัญ เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ได้ มุ่งพัฒนาแต่เรื่องของเศรษฐกิจแต่มุ่งถึงการพัฒนาคนเป็นหลักด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จาก ลักษณะของความพอเพียงในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะประกอบไปด้วยความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นยังต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญคือความรู้ และคุณธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาการใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต เป็นความสอดคล้องอีกหนึ่งของแนวคิดสันโดษ และแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ที่มีความสันโดษควรเป็นผู้ที่พึ่งพาอาศัยตนเองและ ดำเนินชีวิตโดยใช้สติปัญญาเป็นตัวนำในการปฏิบัติกิจต่าง ๆ ซึ่งเมื่อกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงก็ ต้องใช้ปัญญาในการควบคุมความต้องการที่แท้จริง ต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่น

4. แนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาทางด้านการทุจริตด้วยหลักสัมมาอาชีวะ หมายถึง การที่นักศึกษามีการหลักขโมยงานของเพื่อนส่ง และการทุจริตในเรื่องการสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนในการเรียนโดยไม่ได้คิดว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นไม่ถูกต้องเลย แต่ต้องการทำให้ได้มาซึ่งคะแนนและการเรียนเพื่อจบไปทำงานแต่ไม่ได้มีความคิดเลยว่าสิ่งที่ได้มานั้นอาจจะทำให้เกิดเป็นนิสัยส่วนตัวได้ คือหลักสัมมาอาชีวะ ซึ่งหมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ เพราะนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นมหาวิทยาลัยฯ ที่เน้นการเรียนในด้านการปฏิบัติ เพื่อเป็นช่างที่ได้มาตรฐานเพื่อไปประกอบอาชีพตามที่ได้ศึกษาในวิชาชีพของสาขาวิชานั้น ๆ เมื่อนักศึกษาไม่มีหลักธรรมข้อนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ก็จะทำให้เกิดการทุจริตขึ้นได้ และทำให้พื้นฐานความเป็นช่างที่ตล้นน้อยลงไป ซึ่งสอดคล้องกับ Phrakhru Vijitrdhammanont (Hongthong) (2011). การประกอบอาชีพชอบที่ยึดหลักสัมมาอาชีวะจะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ครอบครัวและผู้อื่น และส่งเสริมคุณธรรมในการเจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งสำคัญเป็นเครื่องกระตุ้นดึงดูดสนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจ ที่ดีเพราะมีเป้าหมายที่ดี ก็ยังมีความอยากที่จะปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เป้าหมายอันเป็นคุณค่าที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า หน่วยงานในสังกัดระดับอุดมศึกษา ควรมีนโยบายนำเอาหลักพุทธธรรม เช่น หลักทศ 6 ขรवासธรรม 4 หลักสันโดษ และหลักสัมมาอาชีวะไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา เพื่อให้ศึกษานำไปประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาหลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักศีล 5 และหลักพรหมวิหาร 4 เป็นต้น เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาสืบไป

2.2 ควรศึกษาหลักแนวทางในการดำเนินชีวิตของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่นำหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในสถาบัน เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1987). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto). (2010). *Buddhadhamma*. Nonthaburi: Permsap Publisher.
- Phra Preeyapong Kunapanya, Bunjue & Takao. (2018). Gharavasadhamma in Character Education: An Appreciative and Applicative Study. *Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions*, 9(1), 982-995.
- Phrakhru Vijitrdhammanont (Hongthong). (2011). *A behavioural case study of lifestyle in a society based on the right livelihood principles of community*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya
- Phrakhruwinaithorn Warawut Mahavaro. (2018). The Six Civilization of Social Coexistence. *Journal of MCU Peace Studies*. 5 (Special), 313-322.
- Phramaha Mit Thitapanyo. (2005). *A comparative case study of self-sufficiency in Buddhism and Sufficiency Economy under the Royal Initiative of His Majesty the King*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya
- Phramaha Yothin Yodhiko. (2019). Principles of the Fve Aspects of Natural Law with Ecology. *Journal of Arts Management*, 4(3), 173-189.
- Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn, Phrapalad Prapoj Yusamran & Sodprasert, S. (2020). Conscious Building the Good Citizenship in Community developmentand Urbanized Buddhist Community in Nakhon Pathom Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 63-80.
- Suriyapa, C. (2019). *Interviewed*, September, 23.
- Suwannapoh, M. (2019). *Institute of Child and Adolescent Mental Health*. Retrieved April 18, 2019, from <http://www.smartteen.net/main/index.php?mode>.
- Tantragoon, T. (2018). *Mental and Intellectual Development*. Retrieved December 17, 2019, from <https://www.gotoknow.org/posts/442918>.
- Tharsarp, J. (2019). *Interviewed*, September, 23.
- Unphikul, B. (2019). *Interviewed*, September, 17.
- Yaora, P. (2019). *Interviewed*, September, 23.